

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Francisci Baconi Baronis de Verulamio, Vice-Comitis S. Albani, Summi Angliæ Cancellarii, Opera omnia, Quæ extant: Philosophica, Moralia, Politica, Historica ...

Bacon, Francis

Francofvrti ad Moenvm, 1665

Cap. II. Partitio Historiæ in Naturalem, & Civilem: Ecclesiastica & Literaria sub Civili comprehensis: Partitio Historiæ naturalis, ex Subiecto suo, in Historiam Generationum, Prætergenerationum, & ...

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10497643-5

hoc tempore omissiones duntaxat & desiderata notate: non autem errores & infelicitates redarguerent. Aliud enim est inculta loca indicare, aliud culturæ modum corrigere.

Quam quidem ad rem, cum me comparo, & accingor, non sum nescius, quantum opus moveam, quamque difficilem provinciam sustineam, etiam quam sint vires minime voluntati pares: attamen magnam in spem venio, si ardentior meus ergaliteras amor me longius provexerit, usurum me excusatione affectus; quia non simul cuiquam conceditur, *Amare & Sapere*. Nescius equidem non sum, eandem iudicii libertatem aliis relinquendam, quam ipse usurpaverim. Equidem libenter & que acceperim ab aliis, ac impertiverim humanitatis illud officium: *Nam qui erranti comiter monstrat viam*, &c. Prospicio etiam animo, complura ex illis, quæ tanquam omissa, & desiderata, in Registro hoc nostrum referre visum fuerit, in diversas censuras incurtura: Alia scilicet quod sint dudum peracta, & jam extent: Alia quod curiositate sapiant, & fructum promittant perexilem: Alia quod nimis ardua existant, & ferè impossibilia quæ ab hominibus absolvantur. Ad priora duo quod attinet, res ipsæ pro se causam agent: circa postremum de impossibilitate ita statuo; Ea omnia possibilia, & præstabilia censenda, quæ ab aliquibus perfici possint, licet non à quibusvis; Et quæ à multis conjunctim, licet non ab uno; Et quæ in successione seculorum, licet non eodem vivo. Et denique quæ publica cura & sumptu, licet non opibus & industria singulorum. Si quis tamen sit, qui malit Salomonis illud usurpare, *Dicit piger, Leo est in via*, quam illud Virgilii, *Possunt, quia posse videntur*: satis mihi erit, si labores mei, inter vota tantum sive optata melioris notæ habeantur. Sicut enim haud omnino rei imperitum esse oportet, qui quæstionem apposite instituat, ita nec sensus inops videatur, qui haud quaquam absurda optaverit.

CAP. I.

Partitio universalis Doctrinæ humanæ, in Historiam, Poesim, Philosophiam, secundum tres Intellectus Facultates, Memoriam, Phantasiam, Rationem: quodque eadem partitio competat etiam Theologicis.

Partitio Doctrinæ humanæ est ea verissima, quæ sumitur ex triplici Facultate Animæ Rationalis, quæ Doctrinæ sedes est. Historia ad Memoriam refertur, Poesis ad Phantasiam, Philosophia ad Rationem. Per Poesim autem, hoc loco intelligimus non aliud, quam historiam confictam, sive fabulas. Carmen enim styli quidam character est, atque ad artificia orationis pertinet, de quo suo loco.

Historia proprie individuum est, quæ circumferuntur loco & tempore. Est etiam historia naturalis circa species versari videatur, tamen hoc fit ob promiscuam rerum naturalium, (in plurimis) sub una specie, similitudinem; ut si unam noris, omnes noris. Sic ubi autem individua reperiantur, quæ aut unica sunt in sua specie, veluti Sol & Luna, aut à specie insigniter differunt, ut monstra, non minus rectè constituitur narratio de illis in historia civili. Hæc autem omnia ad Memoriam spectant.

Poesis, eo sensu quo dictum est, etiam individuum

est; confictorum ad similitudinem illorum, quæ in historia vera memorantur; ita tamen ut modum sapius excedat, & in rerum natura nonquam conventura aut eventura fuissent, ad libitum componat, & introducat; quemadmodum facit & Pictoria. Quod quidem *Pantasia* opus est.

Philosophia in dividua dimittit, neque impressiones primas in dividuum, sed notiones ab illis abstractas complectitur, atque in iis componendis, & dividendis, ex lege naturæ, & rerum ipsarum evidentia, versatur. Atque hoc prorsus officium est atque opificium Rationis.

Hæc autem ita se habere, si quis intellectuum origines petat, facile cernet. Individua sola sensum percellunt, qui intellectus janua est. Individuorum imagines, sive impressiones à sensu exceptæ, figuntur in memoria, atque abeunt in eam, à principio tanquam integræ, eodem quo occurrunt modo: Eas postea recollit, & ruminat anima humana; Quas deinceps aut *simpliiter* recenlet; aut *lusu quodam* imitatur; aut *componendo & dividendo* digerit. Itaque liquido constat, ex tribus his fontibus, *Memoria*, *Phantasia*, & *Rationis*, esse tres illas emanationes, *Poesis*, & *Philosophia*; nec alias, aut plures esse posse. Etenim historiam & experientiam pro eadem re habemus; quemadmodum etiam Philosophiam & scientias.

Neque alia censemus ad *Theologica*, partitione opus esse. Differunt certè informationes oraculi & sensus, & re, & modo insinuandi; sed spiritus humanus unus est, ejusque Articuli & Cella eadem. Fit itaque, ac si diversi liquores, atque per diversa infundibula, in unum atque idem vas recipiantur. Quare & *Theologia*, ut ex *Historia sacra* constat; aut ex *Parabolis*, quæ instar divinæ *Poesis* sunt; aut ex *Præceptis & dogmatibus*, tanquam perenni quadam *Philosophia*. Quod enim ad eam partem pertinet, quæ redundare videtur, *Prophetiam* videlicet, ea *Historia* genus est; quando quidem *Historia Divina* ea polleat supra humanam Prærogativa, ut Narratio factum præcedere non minus, quam sequi possit.

CAP. II.

Partitio Historiæ in Naturalem & Civilem, Ecclesiasticam & Literariam sub Civili comprehensione. Partitio Historiæ Naturalis in Historiam Generationum, Præter. Generationum & Artium.

Historia aut *Naturalis* est ian *Civilis*. In *Naturali*, Naturæ res gesta, & facinora memorantur; in *Civili*, hominum. Elucet præcul dubio *Divina* in utriusque, sed magis in *Civilibus*, ut etiam propriam *Historia* speciem constituant, quam *Sacram* aut *Ecclesiasticam* appellare consuevimus. Nobis vero etiam ea videtur *Literarum* & *Artium* dignitas, ut iis *Historia* propria seorsum attribui debeat; quam sub *Historia civili* (quemadmodum & *Ecclesiasticam*) comprehendere intelligimus.

Partitionem *Historia Naturalis* molimur ex *statu* & *conditione* ipsius Naturæ, quæ in triplici statu posita invenitur, & tanquam regimen trinum subit. Aut enim *libera est natura*, & cursu consueto se explicans, ut in cælis, animalibus, plantis, & universo naturæ apparatu; aut à pravitatibus, & insolentis materis contumacis, & ab impedimentorum violentia, de *statu suo* detruditur,

tur, ut in Monstris; aut denique ab arte & opera humana constringitur, & fingitur, & tanquam movetur, ut in artificialibus. Sic itaque partitio *Historia Naturalis*, in *Historiam Generationum*; *Præter Generationum*; & *Artium*; Quam postremam etiam *Mechanicam* & *Experimentalem* appellare consuevimus. Harum prima *liberalem naturam* tractat, secunda *errores*, tertia *vincula*. Libenter autem *historiam artium*, ut *historiæ naturalis speciem* constituimus: quia invenit profus opinio, ac si aliud quippiam esset a natura, artificialia a naturalibus: unde illud malum, quod plerique *historiæ naturalis* scriptores, perfunctos se putent, si *historiam animalium*, aut *plantarum*, aut *mineralium* confecerint, omisis artium mechanicarum experimentis. Sed & illabitur etiam animis hominum aliud subtilius malum; nempe, ut ars censeatur solummodo tanquam additamentum quoddam naturæ, cujus scilicet ea sit vis, ut naturam (sane) vel inchoatam perficere, vel in deterius vergentem emendare, vel impedire a liberare; minime vero penitus vertere, transmutare, aut in imis concutere possit. Quod ipsum rebus humanis præproperam desperationem inculit. At contra, illud animis hominum penitus insidere debuerat; artificialia a naturalibus, non forma, aut essentia, sed efficiente solummodo differre; homini quippe in naturam, nullius rei potestatem esse, præterquam motus, ut scilicet corpora naturalia aut admoveat, aut amoveat. Ubi igitur datur ad motio corporum naturalium, aut remotio, conjungendo (ut vocant) activa passivis, omnia potest homo; ubi non datur, nihil: Neque interest, si res ponantur in ordine ad aliquem effectum, utrum hoc fiat per hominem, vel absque homine. Aurum aliquando excoquitur igne, aliquando in arenulis purum invenitur, ministrante sibi ipsi natura: Iris similiter fit ex nube rosida in sublimi; fit etiam per asperionem aquæ, hic apud nos. Itaque natura omnia regit; subordinantur autem illa tria; *cursum naturæ*; *exparatio naturæ*; & *ars*, sive *additus rebus homo*: Ideoque in *historia naturali*, tria illa comprehendendi par est; quod etiam C. Plinius magna ex parte fecit; qui *historiam naturalem* solus pro dignitate complexus est, sed complexam, minime, ut decuit, imo potius indignis modis tractavit.

Harum prima habetur mediocriter excolta; Sequentes duæ ita tenuiter, & inutiliter tractantur, ut in *desideratorum* classe reponendæ sint. Neque enim repetitas satis instructam, & locupletem collectionem operû naturæ eorum, quæ a cursu ordinario generationum, productionum, & motuum aberrarunt, & deflexerunt; sive sint illa sævus certarum regionum aut locorum singulares: sive temporum eventus insoliti; sive *casuum* (ut ait ille) *ingenia*; sive proprietatum abditarû effectus; sive monodica naturæ in sua specie. Non negaverim, inveniri libros nimio plures, fabulosos experimentis, commentitiis secretis, & frivolis imposturis, ad voluptatem, & novitatem, refertos; Cæterum narrationem gravem & severam de Hereroclitis & mirabilibus naturæ, diligenter examinatam, ac fideliter deferiptam, non, inquam, invenio: præsertim cum debita rejectione, & pu-

blica tanquam proscrizione mendaciorum, & fabularum, quæ invaluerunt. Nam ut res se nunc habet, si forte mendacia aliqua circa res naturales obtinuerint, & celebrata sint (sive quod tantum possit reverentia antiquitatis, sive quod illa denovo examini subicere sit inolestum, sive quod mirifica scilicet ornamenta putantur orationis, propter similitudines & comparationes) nunquam postea exterminantur, aut retractantur.

Finis hujusmodi operis, quod exemplo suo decoravit Aristoteles, nil minus est, quam ut curiosis & inanibus ingenii gratificetur, sicut faciunt mirabilium, & prodigialium. Verum duas ob causas, utramque feriam & gravem; unam, ut axiomatum corrigatur iniquitas, quæ plerumque in exemplis tritis & vulgatis fundamentum habent; Alteram, quod a miraculis naturæ, ad miracula artis expeditus sit transitus & pervius. Neque enim hujus rei plus inest negotii, præterquam ut naturæ vestigia persequaris sagaciter, cum ipsa sponte aberret: ut hoc pacto postea cum tibi libuerit, eam eodem loci deducere & compellere possis. Neque vero præceperim, ut ex *historia ista mirabilium*, superstitiosæ narrationes de maleficiis, fascinoibus, incantationibus, somniis, divinationibus, & similibus, profus excludantur, ubi de facto & re gesta liquido constat. Nondum etiam innotuit, quibus in rebus, & quousque effectus superstitio attribuitur, ex causis naturalibus participant. Ideoque licet hujusmodi artium usum & praxim, merito damnandam censeamus, tamen de speculatione, & consideratione ipsarum (si strenuè excutiantur) notitiam haud inutilem consequemur, non solum ad delicta, in hoc genere reorum, rite dijudicanda; sed etiam ad naturæ secreta ulterius rimanda. Neque certe hæsitandum de ingressu & penetratione intra hujusmodi antra, & recessu, si quis sibi unicam veritatis inquisitionem proponat; quod & Majestas tua exemplo proptio confirmavit. Tu enim duobus illis clarissimis religionis ac naturalis Philosophiæ oculis, tales umbras prudenter ac perspicaciter perlustrasti, ut te Soli simillimum probaveris, qui polluta loca ingreditur, nec tamen inquinatur. Cæterum illud monuerim, narrationes istas cum superstitiosis conjunctas, seorsum componi; neque cum puris & sinceris naturalibus commisceri oportere. Quod vero ad narrationes attinet, circa prodigia & miracula religionum; illa certe aut non utique vera sunt, aut nulla ex parte naturalia; ideoque ad *historiam naturalem* non pertinent.

Quantum ad *Historiam naturæ subtilis*, & *facilitatis*, quam *mechanicam* appellare solemus; invenio sane collectiones quasdam de agricultura, etiam de artibus compluribus mechanicis; sed, quod potissimum est in hoc genere, semper negliguntur & rejiciuntur experimenta, in artibus singulis familiaria & vulgata; quæ tamen ad interpretationem naturæ, æque aut plus faciunt, quam minus trita. Nam labes quædam literis aspergi videatur, si forte viri docti se submittant inquisitioni, aut observationi rerum mechanicarum, nisi fuerit earum, quæ pro arte artis, aut pro rebus admodum raris, aut subtilibus reputentur. Quod tam inanis ac superciliosæ arrogantia vitium

vitium, merito irrisit Plato, quando Hippiam Sophistam jactabundum inducit cum Socrate disputantem, sincero & solido veritatis investigatore: Qui, cum de pulchritudine sermo institutus esset, pro vago suo & soluto disputandi more, primum intulit exemplum virginis pulchræ, dein equæ pulchræ, postremo ollæ fictilis pulchræ, & affabre factæ: Hoc ultimo exemplo Hippias commotus, dixit: *Stomacharer certe, (nisi humanitatis ratio me eo adigeret,) cum quoquam disputare, qui exempla tam vilia & sordida allegaret.* Cui Socrates, *Te quidem ita decet, cum tam nitidus sis amictus vestibus, & pulchris calcæis; & alia per Ironiam.* Enimvero, illud pro certo afferri possit, grandia exempla haud optimam aut tutissimam afferre informationem. Id quod exprimitur non insulse in pervulgata illa fabula de Philosopho; qui cum stellas sublatis oculis inrueretur, incidit in aquam: Nam si oculos demisisset, stellas illico in aqua videre potuisset: verum suspiciens in cælum, aquam in stellis videre non potuit. Eodem modo sæpe accidit, ut res minuræ & humiles, plus conferant ad notitiam grandium, quam grandes ad notitiam minutarum. Bene siquidem notavit Aristoteles, *Cujusque rei naturam in portionibus ejus minimis optime cerni.* Quam ob causam, Reip. naturam perscrutatur primo in familia, & in simplicissimis combinationibus societatis, (mariti scilicet & uxoris, parentum & liberorum, Domini & Servi,) quæ in quolibet tuguriolo occurrunt. Simili plane ratione natura hujusce magnæ civitatis, (universitatis nimirum rerum,) ejusque dispensatio, in prima quæque symbolizatione, & minimis rerum portionibus, investiganda est: ut fieri videmus, quod secretum illud naturæ (habitum pro maximo,) de verticitate ferri, tactu magnetis exciti ad polos, se conspiciendum præbuit, non in vectibus ferreis, sed in acubus.

Ego vero, si quod sit mei pondus judicii, sic plane statuo; *Historia Mechanica* usum erga Philosophiam naturalem, esse maxime radicalem, & fundamentalem. Talem intelligo Philosophiam naturalem, quæ non abeat in fumos speculationum subtilium, aut sublimium; sed quæ efficaciter operetur, ad sublevanda vitæ humanæ incommoda. Neque enim ad præsens tantum juvabit, nec te ad & transferendo observationes artis in usum aliarum, & inde novas commoditates eliciendo; quod necesse est fieri, cum experimenta diversarum artium in unius hominis observationem & considerationem venient, sed porro ad causas indagandas, & artium Axiomata deducenda, lucidiorem faciem accendet, quam hæcenus unquam affulsit. Quemadmodum enim ingenium alicujus haud bene notis, aut probatis, nisi eum irritaveris; neque, Protens se in varias rerum facies veterere solitus est, nisi manicis arte comprehensus; similiter etiam natura arte irritata, & vexata, se clarius prodit, quam cum sibi libere permittitur.

Antequam vero hoc membrum historię naturalis (quod mechanicum atque experimentale vocamus) demittamus, illud adjiciendum; Corpus talis historię, non solum ex artibus ipsis mechanicis, verum & ex operativa parte scientiarum liberalium, ac simul ex Practicis compluribus (quæ

in artem non coalescerent) confici debere, ut nihil utile prætermittatur, quod ad informandum intellectum juvat. Atque hæc est *historia naturalis* partitio prima.

CAP. III.

Partitio Historię Naturalis Secunda, ex Usu & Fine suo, in Narrativam, & Inductivam. Quodque Finis nobilissimus Historię Naturalis sit, ut ministret & in Ordine sit ad condendam Philosophiam, quem Finem intuetur Inductiva. Partitio Historię Generationum in Historiam Cælestium: Historiam Meteororum: Historiam Globi Terræ & Maris: Historiam Massarum sive Collegiorum Majorum; & Historiam Specierum sive Collegiorum Minorum.

*Historia Naturalis, ut Subiecto triplex (quemadmodum diximus) ita Usu duplex est: Adhibetur enim, aut propter Cognitionem rerum ipsarum, quæ historię mandantur; aut tanquam Materia prima Philosophię. Atque prior illa, quæ aut Narrationum jucunditate delectat, aut Experimentorum usu juvat, atque hujusmodi voluptatis aut fructus gratia quaerita est, longe inferioris notæ censenda: præ ea, quæ Inductionis veræ & legitimæ sylva sit, atque suppellex, & primam Philosophię mammam præbeat. Rursus itaque partim ut historiam naturalem, in Narrativam, & Inductivam: Hanc autem posteriorem inter Desiderata ponimus. Neque vero alicuius mentis perstringant, aut magna antiquorum nomina, aut magna recentium volumina. Satis enim scimus, haberi historiam naturalem mole amplam, varietate gratam, diligentia sæpius curiosam. Attamen si quis ex ea fabulas, & antiquitatem, & auctorum citationes, & inanes controversias, Philologiam denique, & ornamenta eximat, (quæ ad Convivales sermones, hominumque doctorum noctes, potius quam ad instituendam Philosophiam sunt accommodata,) ad nil magni res recidet. Longe autem profecto abest ab ea historia, quam animo metimur. Primo enim desiderantur duæ illæ historię naturalis partes, (de quibus modo diximus) Præter-Generationum, & Artium, in quibus nos plurimum ponimus: Deinde, in tertia illa (quæ reliqua est) parte generali, nimirum de Generationibus, uni tantum, ex quinque partibus ejus, satisfacit. Siquidem *Historia Generationum* constituntur partes subordinatæ quinque: Prima *Cælestium*, quæ Phænomena ipsa sincera complectitur, atque separata à dogmatibus; Secunda *Meteororum* (annumerando etiam Cometas) & *Regionum*, quas vocant, *Aeris*; Neque enim de Cometis, Meteoris ignitis, Ventis, Pluviis, Tempestatibus, & reliquis, invenitur aliqua Historia, quæ ullius sit pretii. Tertia *Terræ & Maris*, (quatenus sunt Universi Partes Integrales) montium, Fluminum, Æstuum, Arenarum, Sylvarum, Insularum, denique Figuræ ipsius Continentium prout exporriguntur; in his omnibus, potius Naturalia inquirendo & observando, quàm Cosmographica. Quarto, de *Massis Materia communibus*, quas *Collegia Majora* vocamus.) vulgo *Elementa* dicuntur.) Neque enim de Igne, Aëre, Aqua, Terra, eorumque Naturis, Motibus, Operibus, Impressionibus, Narrationibus repetuntur, quæ corpus aliquod Historię justò constituent. Quinta, & ultima, de *Collegiis sive Materia ex-**

quisiti